

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.н. Камелия Николова,

Национална академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“;
Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките

за дисертационния труд

**„Персонажът в драмата – класически и съвременни измерения
и сценични предизвикателства“**

на МИХАИЛ МИХАЙЛОВ ТАЗЕВ

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по научната специалност „Театрознание и театрално изкуство“,
научно направление 8.4. Театрално и филмово изкуство,

Национална академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“,
Факултет „Сценични изкуства“

В своя дисертационен труд **„Персонажът в драмата – класически и съвременни измерения и сценични предизвикателства“** Михаил Тазев си поставя трудната и амбициозна задача да изследва персонажа в драматургичния текст и в сценичната му реализация. Целта на докторанта е да го разгледа в неговата цялост, т.е. в динамичното взаимоотношение между двете му проявления – в драмата и на сцената, а не както е обичайната практика при изследването на този ключов елемент на театралното произведение – или през фокуса на теорията на драмата или през фокуса на теорията на представлението. Сложността на поставената задача в дисертацията се разширява и от намерението на Михаил Тазев да проследи същността, характеристиките и трансформациите на персонажа в цялостното историческо развитие на драмата и постановката и взаимоотношението между тях, а не в отделен период, естетическо течение или в работата на отделен автор. Това намерение е продиктувано от стремежа да се достигне до общо, систематизирано и обобщено изясняване на понятието „персонаж“ като определящ елемент на драмата и нейните сценични прочити. В българската театрална наука и в литературоведските и културологичните изследвания като цяло въпросът за персонажа в драмата е разглеждан многократно, но основно като част от по-обща проучвания, посветени на други проблеми, а въпросът за персонажа в спектакъла и особено за преноса му от текста към сцената е почти некомментиран от теоретична гледна точка. Ето защо още самият избор на темата, както и заявеният стремеж на докторанта тя да бъде обстойно и целенасочено изследвана бих открила като безспорен принос на дисертационния труд.

Този безспорен принос на предложения текст добива още по-голяма значимост от факта, че то е подготвено от докторант, който трайно е заявил интереса си към

изследването на драмата и нейните елементи и стратегии на изграждане. Още в дипломната си работа „Напрежение между минало и настояще в драмите на Хенрик Ибсен“ (2020 г.) в бакалавърската специалност „Театрознание и театрален мениджмънт“ и в нейното продължение в магистърската си теза „Пространството като изразно средство в драмите на Хенрик Ибсен“ (2022 г., за дипломиране в магистърската специалност „Театрално изкуство“) Михаил Тазев проявява силното си и последователно любопитство към драматургичния текст и принципите на неговото създаване. Специален фокус в тези негови първи изследователски опити е проблемът за сценичността на драматургичния текст и как тя е постигната чрез основните му елементи при Ибсен, авторът, който осъществява прехода от класическата към модерната драма и става родоначалник на модерния драматургичен текст.

Видян в тази перспектива изборът на темата на дисертационния труд на Михаил Тазев е закономерен следващ ход в развитието на научните му интереси като театровед. Нещо повече. Веднага след дипломирането си Михаил Тазев започва работа като драматург в Сатиричния театър, при която определящо е познаването на драматургичното развитие и изборът на текстове за сценична реализация. Успоредно с тази своя дейност, Михаил Тазев прави и първия си опит като автор драматург с пиесата си „Бушон за смяна“, която е реализирана на втората камерна сцена на Сатиричния театър в края на 2024 г. и през 2025 г. получава номинации за двете основни театрални награди – ИКАР (за драматургичен текст) и АСКЕЕР (за моноспектакъл). В същото време докторантът е и активно пишещ театрален критик, който редовно проследява и анализира преди всичко постановките по нови български, европейски и световни пиеси в актуалния театрален афиш. В дисертационния труд ясно личи това продуктивно съчетаване и взаимно провокиране и допълване на практическото занимание с разглеждане и анализиране на драматични текстове, както и собствените опити в създаването на текст за театър и интереса към последователно и задълбочено теоретично осмисляне на драмата и нейните елементи и специално на персонажа.

Дисертационният труд е в обем от 151 страници и се състои от две части, всяка от които включва две глави и няколко подглави, увод, заключение и библиография, включваща 100 заглавия на български и 11 заглавия на английски. Към основния текст има 21 приложения – снимки от коментирани в текста спектакли. Снабден е с 2 приложения: 1 – визуална схема и 2 – албум със 174 визуални единици (фотоси от коментирани сценографски проекти).

Едно становище за дисертационния труд не предвижда в него да бъдат подробно разгледани основните тези, въпроси и анализи в изследването, както и цялостното изложение, структурирането и използваните изследователски стратегии. Те ще бъдат

коментирани в двете рецензии. Тук аз бих искала непременно да открия още две от най-съществените качества на предложения текст, освен вече посочените по-горе.

Едното от тях е особено важно за оценката на дисертационен труд. Става дума за сериозното допълващо обучение и натрупването и развиването на нови знания в процеса на неговата подготовка за докторанта, както и снабдяването чрез тях на завършеното изследване с богата и полезна познавателна стойност. Точно тук бих открила друг подчертан принос на разглеждания дисертационен труд. В първата част на работата си „Персонажът в драмата – класически и съвременни измерения“ и в нейните две глави – „Разбиране, структуриране и функция на понятието *персонаж* в литературния род на драмата“ (стр. 6–15) и „Историческа рамка, класически и съвременни измерения на персонажа в историята на европейската и световната драматургия“ (стр. 16–103), Михаил Тазев проследява хронологично представите и дефинициите за „персонаж“ като започва с Платон и Аристотел, продължава с Хораций, Боало, Гьоте, Шилер, Лесинг, Дидро, Ницше и се присъединява към известното обобщаващо определение на Патрис Павис; а след това, във втора глава, разглежда характеристиките и трансформациите на персонажа в различните културно-исторически периоди, отделяйки от модерната драма специално драмата на абсурда. Във втората част на работа си, озаглавена „От текст към сцена“ докторантът изследва изграждането на персонажа в спектакъла като се съсредоточава върху актьорския тренинг при създаването на сценичен образ по драматургичен персонаж и върху формулираната от него „драматургична решетка“, включваща сценичните предизвикателства пред драматургичния персонаж в процеса текст–представление, т.е. когато драматургичният текст се среща с всички компоненти на представлението. Тази „драматургична решетка“ в преноса ѝ на сцената се състои от отношенията персонаж – действие, персонаж – език, персонаж – пространство и персонаж – време. За да направи това цялостно разглеждане на персонажа в драмата и представлението и на ролята му в преноса на текста към сцената, Михаил Тазев е проучил, анализирал и обобщил значима част от основните теоретични трудове в областта, както и голямо количество драматургични текстове, което го превръща в ценно изследване с голяма познавателна стойност и практическо приложение.

Друго особено приносно качество на дисертационния труд е именно предложената от докторанта „драматургична решетка“ и специално умелата ѝ адаптация във втора глава към отношението текст–представление, както и проверката и прилагането ѝ към спектаклите – примери, анализирани в работата от гледна точка на ролята и функциите на персонажа.

Основните ми бележки към дисертационния труд са за прецизиране на някои анализи и обобщения, най-вече във втора глава на Първа част, при проследяването на

характеристиките и развитията на персонажа в историята на европейската и световната драматургия.

Нямам бележки към автореферата и към останалите представени материали.

Познавам много добре работата на Михаил Тазев още като студент, на когото съм била преподавател по История на европейския театър и по Съвременни сценични практики, както и ръководител на дипломната му работа върху драматургията на Ибсен в бакалавърската специалност „Театрознание и театрален мениджмънт“ в НАТФИЗ, като активно пишещ театрален критик и отчетливо присъстващ колега в театралното пространство у нас днес, а през последните три години и като докторант в катедра „Театрознание“. През това време първоначалните ми впечатления за неговия интерес и истинско любопитство към всички аспекти на драматургичния текст, както и към различни страни на театралното изкуство не само се потвърдиха, но и бяха допълнени от неговата аналитична и интересна критическа дейност, колегиалната му толерантност и всеотдайност в преподавателските опити и в изследователската работа.

„Персонажът в драмата – класически и съвременни измерения и сценични предизвикателства“ е полезен и навременен дисертационният труд, написан ясно и увлекателно, с добро познаване на изследвания материал. След всичко казано дотук убедено препоръчвам на неговия автор Михаил Тазев да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Гласувам: ДА.

19.01.2025 г.

Проф. д.н. Камелия Николова